

Waldemar Chrostowski

"The Polish Journal of Biblical Research", Zdzisław J. Kapera (wyd.), Kraków 2000 : [recenzja]

Collectanea Theologica 71/1, 217-220

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wreszcie warto zauważyć, iż książka jest wydana bardzo starannie, choć nie pretensjonalnie. Zawiera też tabele, wykresy, synoptyczne zestawienia tekstów i nieliczne zdjęcia.

Komu może się szczególnie przydać to dzieło? Głównie chyba biblistom, zwłaszcza dzięki swoim świetnym syntezom historycznym i teologicznym. Wiele mogą z niego skorzystać inni teologowie, a także historycy i archeologowie. Z tych powodów byłoby bardzo wskazane przełożyć to udane przedsięwzięcie na język polski.

ks. Julian Warzecha SAC, Otarzew

Zdzisław J. KAPER A (wyd.) „The Polish Journal of Biblical Research”, Vol. 1, No. 1, September 2000, The Enigma Press, Kraków 2000, ss. 152.

Okres, który nastąpił w Polsce po głębokich przemianach społeczno-politycznych w 1989 r. zaowocował ogromnym ożywieniem studiów i badań teologicznych. Powołano do istnienia nowe uniwersyteckie wydziały teologiczne, w 1999 r. został utworzony Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, powstały nowe periodyki, wydano wiele książek, zarówno przetłumaczonych z języków obcych, jak i napisanych przez rodzimych autorów. To bezprecedensowe ożywienie dotyczy również studiów biblijnych. W tych warunkach stało się jasne, że teologia i biblistyka polska potrzebują promocji za granicą, której brakowało przez ostatnie pół wieku. Jej warunkiem jest uprzystępnianie dorobku naszych egzegetów i teologów w językach obcych.

Tej potrzebie naprzeciw wychodzi czasopismo, którego wydawanie rozpoczął zasłużony krakowski orientalista i wydawca dr Zdzisław J. K a p e r a. Od kilkunastu lat odgrywa on wielce inspirującą rolę w polskiej qumranologii. Utrzymuje stałe kontakty z zagranicznymi ośrodkami qumranologicznymi, bierze czynny udział w niemal wszystkich międzynarodowych spotkaniach qumranologów, systematycznie publikuje opracowania bibliograficzne oraz podejmuje cenne inicjatywy organizacyjne i wydawnicze. W 1985 r. opublikował w języku angielskim wybraną polską bibliografię na temat odkryć qumrańskich, która została udostępniona uczonym zagranicznym na XII Kongresie Międzynarodowej Organizacji do Badań Starożytności (IOSOT), który rok później odbył się w Jerozolimie. Opublikował też materiały zorganizowanych przez siebie trzech (1987, 1989, 1991) międzynarodowych kolokwium qumranologicznych w podkrakowskich Mogilanach, oraz czwartego (1993), które odbyło się w Krakowie-Swoszowicach i piątego (1995) – w Krakowie. Obok serii „Qumranica Mogilanensia” wydaje (we współpracy z ks. prof. Stanisławem Mędałą CM) inną, opatrzoną tytułem „Biblioteka Zwojów – Tło Nowego Testamentu”, w której dotąd ukazało się sześć tomów. Od 1990 r. pu-

blikuje także „The Qumran Chronicle” – kwartalnik poświęcony problematyce qumrańskiej. Dzięki temu polska qumranologia nadąza za osiągnięciami światowymi, proponując czasami hipotezy, których nowość i wnikliwość zaskakują uczonych zagranicznych.

W *Edytoriale* do pierwszego numeru „The Polish Journal of Biblical Research” (PJBR) Zdzisław J. Kapera odwołuje się do dawnej, bo sięgającej okresu międzywojennego, tradycji związanej z jego „mistrzem w studiach biblijnych”, którym był ks. prof. Aleksy Klawek (1890–1969). Jako redaktor kwartalnika teologów polskich „Przegląd Teologiczny”, ks. Klawek widział konieczność uprzystępniania dorobku teologii polskiej uczynom zagranicznym i w tym celu postanowił zamieszczać w redagowanym przez siebie kwartalniku artykuły obcojęzyczne, a także zmienić tytuł czasopisma na „Collectanea Theologica”. Po II wojnie światowej, gdy pismo zostało w 1949 r. wznowione, ówczesna sytuacja polityczna nie sprzyjała kontaktom zagranicznym. Wprawdzie od połowy lat 70. ukazują się zeszyty obcojęzyczne, ale w latach 90. udało się zebrać materiały tylko do trzech (1994, 1998, 1999). Brakowało obcojęzycznego czasopisma biblijnego. Nieliczne artykuły naszych biblistów w zagranicznych periodykach i zamieszczane w polskich publikacjach streszczenia w językach obcych nie wystarczą. Podczas dorocznych sympozjów biblistów polskich niemal co roku ponawiano postulat powołania do życia biblijnego czasopisma obcojęzycznego.

„Mamy nadzieję – napisał Z.J. Kapera – publikować w każdym numerze przynajmniej jeden artykuł dotyczący archeologii biblijnej (w jakimkolwiek znaczeniu rozumie się ten termin), historii krajów biblijnych, filologii i epigrafiki biblijnej, badań literackich nad Biblią i oczywiście teologicznych przemyśleń nad Pismem Świętym. Od czasu do czasu będą także publikowane teksty uczonych zagranicznych” (s. 5). Jest to plan przemyślany i bardzo ambitny. Jeżeli się powiedzie i czasopismo utrzyma się na rynku wydawniczym, bibliistyka polska zyskuje szansę skutecznej promocji zakrojonej na szeroką skalę.

Na inauguracyjny numer PJBR składają się trzy zasadnicze części. Pierwsza (s. 9–107) zawiera cztery teksty wystąpień przedłożonych podczas 16. Międzynarodowego Spotkania Society of Biblical Literature, które odbyło się w dniach od 19 do 22 lipca 1998 r. w Krakowie. Sześć innych tekstów z tej samej konferencji opublikowano wcześniej na łamach „Folia Orientalia” 34/1998. Tym razem autorami są: Izabela Jaruzelska (*Urzędnicy w Izraelu w VIII w. przed Chr.*), Bogdan Poniży (*Logos w Księdze Mądrości 18, 14–16 między personifikacją a teologizacją*), Julian Sulowski (*Podwójna mądrość – z Bogiem lub bez Boga*) oraz Bernard Wodecki (*Jerozolima – Syjon w tekstach Proto-Izajasza*). Trzeci artykuł został opublikowany w języku niemieckim, trzy pozostałe po angielsku. Część drugą (s. 109–132) stanowią trzy przyczynki: Jarosław Bodek (*Zwycięski satrapa z Sama-*

rii), Jerzy Ciecieląg (*Panowanie Archelaosa, etnarchy Judei*) i Anna Pawlaczyk (*Motyw milczenia w traktacie Filona z Aleksandrii „Quis rerum divinarum heres sit”*). Na końcu każdego tekstu w pierwszej i drugiej części zamieszczono jego streszczenie po polsku. Część trzecia (s. 133–152) obejmuje recenzje. Otwiera ją tekst przeglądowy napisany przez Bruno W.W. Dombrowskiego *Trzy książki oraz Jakub i Izrael*. Autor omawia w nim wydane w ostatnich latach książki, których autorami są Jan A. Soggin, Niels P. Lemche i Volkmar Fritz, poświęcone początkom Izraela jako narodu. Dalej następują dwie recenzje. Bruno W.W. Dombrowski omawia książkę Edwarda Lipińskiego *Semitic Languages of a Comparative Grammar* (Leuven 1997), natomiast Z.J. Kapera dwutomowe dzieło zbiorowe *The Gospel of Matthew and the Sayings Source Q. A Cumulative Bibliography 1950–1995* (Leuven 1998). Na końcu dr Kapera zamieścił notę na temat współczesnych polskich czasopism biblijnych, poświęcając ją pięciu kolejnym numerom „Polonia Sacra” wydanym w latach 1997–1999.

Bardzo trafny jest dobór tytułu czasopisma. Tak samo udana, staranna i ładna jest jego szata graficzna. A skoro „każdy komentarz lub sugestia od czytelników tego pierwszego numeru będą wysoko cenione” (s. 7), nasuwa się kilka spostrzeżeń i postulatów. Mogą się one przyczynić do dalszego podniesienia jego poziomu merytorycznego i formalnego. Kilka tekstów zamieszczonych w PJBR opublikowano w tym samym brzmieniu już wcześniej, co należało wyraźnie zaznaczyć. W przeciwnym przypadku czytelnik, który zna ich treść, może odczuwać pewną konsternację i rozczarowanie. Co się tyczy strony formalnej, aktualnie żywa pagina na wszystkich stronicach podaje tytuł czasopisma. Byłoby znacznie lepiej umieścić na stronicach parzystych imiona i nazwiska autorów, zaś na stronicach nieparzystych tytuły ich tekstów. Łatwo wtedy będzie je znaleźć, przejrzyste też staną się granice między poszczególnymi tekstami. Tytuł czasopisma i szczegółowe dane bibliograficzne są przecież podawane na pierwszej stronie każdego zawartego w nim artykułu. Należy się również zastanowić, czy w czasopiśmie adresowanym głównie do zagranicznych odbiorców nie umieścić dłuższej noty biograficznej o autorach. Byłaby ona tym przydatniejsza, że w ostatnich latach kontakty naszych biblistów z kolegami zagranicznymi są znacznie częstsze. Trzeba też zwrócić baczniejszą uwagę na korektę, również w spisie treści. Co się tyczy recenzji, byłoby wskazane zamieszczać w językach „kongresowych” obszerniejsze omówienia książek i czasopism ukazujących się po polsku. Celowe też wydaje się ujednoczenie czcionki, przynajmniej w obrębie poszczególnych części.

Trzeba się cieszyć i pogratulować tej cennej i tak potrzebnej inicjatywy wydawniczej. Dr Zdzisław J. Kapera zapowiada rychłe wydanie następnego numeru. Czekamy na niego z niecierpliwością. Jest nadzieja, że „Polish Journal of Biblical

Research” będzie się ukazywał systematycznie oraz trafi do wszystkich znaczących bibliotek teologicznych na świecie.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

James Richard LINVILLE, *Israel in the Book of Kings. The Past as a Project of Social Identity*, Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 272, Sheffield Academic Press 1998, ss. 331.

Aż do naszych czasów Biblia była powszechnie traktowana jako historycznie wierny obraz tego, co opisuje, i co się rzeczywiście wydarzyło. Przyjęty przez chrześcijan za Septuagintą podział na księgi historyczne, dydaktyczne i prorockie nasuwał kategoryzację według podstawowych gatunków literackich, sugerującą, że najwięcej wiarygodnych informacji o przeszłości biblijnego Izraela znajdujemy w księgach historycznych. Rzadko nawiązywano do starszego niż w Biblii Greckiej uporządkowania Biblii Hebrajskiej w zbiór Tory, Proroków i Pism, w którym wzgląd na historyczną wiarygodność tekstów biblijnych nie jest tak widoczny. W XIX i XX w. nasiliły się badania historyczne, archeologiczne, epigraficzne, a także rozmaite odmiany literackiej i socjologicznej analizy tekstu biblijnego, które postawiły pod znakiem zapytania pewność w poleganiu na szczegółach, które on zawiera. Z czasem pod znakiem zapytania stanął ogólny obraz przeszłości biblijnego Izraela tak, jak znamy go z Pisma Świętego. Zakwestionowano utarte przez wieki spojrzenie na tak węzłowe etapy, jak okres patriarchów, wyjście Izraelitów z Egiptu, przejście przez pustynię, początki zamieszkiwania w Kanaanie, okres zjednoczonej i podzielonej monarchii, wygnanie babilońskie i równoległa sytuacja w ówczesnej Judzie, okres perski, hellenistyczny i rzymski – czyli właściwie wszystko. Charakter i zakres nagromadzonych wątpliwości znalazł wyraz w pytaniu, które postawił J.M. Miller: „Czy możliwe jest poznawanie historii Izraela bez polegania na Biblii Hebrajskiej?” Aczkolwiek odpowiedź brzmiała „nie”, stało się jasne, że jej wykorzystywanie musi odejść od dotychczasowych schematów i nie tylko poza nie wyjść, lecz i pilnie szukać nowych rozwiązań metodologicznych i hermeneutycznych.

Wśród tzw. historycznych ksiąg ST Pierwsza i Druga Księga Królewska są traktowane jako jedno z najbardziej wiarygodnych źródeł informacji o czasach, o których opowiadają. Na ich podstawie z dużą dokładnością śledzi się historię przedwygnaniowego Izraela, zestawiając ją z różnymi znaleziskami epigraficznymi i archeologicznymi. Powszechnie przyjmowano, że obie księgi wiernie odtwarzają dzieje Izraela. Informują, że do schyłku rządów Salomona stanowił on jedność religijną i polityczną, która uległa zachwianiu i rozpadowi po śmierci króla, a potem ów rozdział stopniowo coraz bardziej się powiększał. To, że chodziło o jeden na-